



> Retouradres Postbus 90653 2509 LR Den Haag

Minister van Infrastructuur en Waterstaat
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Minister voor Natuur en Stikstof
Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Staf Deltacommissaris
Postbus 90653
2509 LR Den Haag

Ons kenmerk
DC-2022/255

Datum 7 april 2022
Betreft Maak werk van klimaatadaptatie

Geachte ministers Harbers, Staghouwer, Van der Wal en De Jonge,

The window of opportunity is closing. And it's closing fast. Deze onderliggende boodschap van het recente IPCC-rapport windt er geen doekjes om. De nieuwste wetenschappelijke inzichten en ook de watersnood in Limburg, Duitsland en België laten zien dat klimaatverandering zich – helaas - steeds duidelijker manifesteert. Dat het sneller gaat en dat de gevolgen ingrijpender zijn. En dat we dus tempo moeten maken om ons aan te passen, zodat ook onze kinderen en kleinkinderen hier veilig en goed kunnen blijven wonen en werken.

Het Nationaal Deltaprogramma is wettelijk ingesteld om te zorgen dat ons land wordt beschermd tegen overstromingen, zoetwatertekorten en weersextremen. Met de juiste maatregelen en nadrukkelijk ook vanuit het perspectief van de lange termijn, concreet tot 2050 en met een doorkijk tot voorbij 2100.

Ik zend u deze brief, met een ongevraagd advies, binnen mijn verantwoordelijkheid als Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma. Klimaatadaptatie raakt aan de opgaven van uw gezamenlijke departementen. Het coalitieakkoord onderschrijft de noodzaak ertoe en stelt duidelijk: "We versnellen de uitvoering van het Nationaal Deltaprogramma. We blijven investeren in onze dijken, duinen en dammen. Ook komen er middelen beschikbaar om de beekdalen in onder meer Limburg beter te beschermen. We werken toe naar vernieuwde deltabeslissingen voor een waterveilig land met voldoende zoetwater en een toekomstbestendige inrichting. Water en bodem worden sturend bij ruimtelijke planvorming".

Tijdens gesprekken met de bestuurlijke partners in de Stuurgroep Deltaprogramma kwam recent een signaal naar voren dat ik graag onder uw aandacht breng. Dit betreft de zorg die gezamenlijk gevoeld wordt dat deze afspraken uit het coalitieakkoord ook in de praktijk voldoende opvolging moeten gaan krijgen en doorvertaling in afspraken op alle niveaus.

De urgente transitie op het gebied van woningbouw, mobiliteit, energie, landbouw en biodiversiteit vragen om onderlinge samenhang en synchronisatie. Klimaatadaptatie is daarbij een gelijkwaardige, zo niet randvoorwaardelijke opgave. De onderlinge versterking van de transitie vraagt zowel verbinding op het niveau van nationale kaders als doorwerking in de gebieden. Dit vereist nationale regie van rijk en regio. De infrastructuur van het Deltaprogramma als een nationaal programma met de samenwerking van rijk en regionale overheden heeft hiermee al veel praktijkervaring opgedaan en kan daarbij worden benut. Waar we als Deltaprogramma blijven focussen op onze kernopgaven, - Nederland vanuit het perspectief van het waterbeheer op de lange termijn leefbaar en veilig houden - wordt het wel steeds duidelijker dat we onze doelen alleen kunnen bereiken als het adagium 'water en bodem sturend' ook echt de basis vormt en doorwerkt bij alle grote opgaven waarvoor we in ons land gesteld staan. Nederland staat een grote verbouwing te wachten. Mijn oproep is hierbij steeds: "*Iedere schop in de grond klimaatbestendig*". Ik ben ervan overtuigd dat U als betrokken bewindspersonen meer dan doordrongen bent van de noodzaak om klimaatadaptatie aan de voorkant mee te nemen in uw opgaven; ik weet ook dat het niet vanzelf gaat.

Staf Deltacommissaris

Datum

6 april 2022

Ons kenmerk

DC-2022/255

We weten wat we moeten doen en vooral ook wat we niet meer moeten doen als het gaat om klimaatadaptatie. Er zijn daarvoor goede beleidsmatige aanknopingspunten in bijvoorbeeld het Nationaal Water Programma, de NOVI en het IenW-traject 'bodem en water als basis', die ook het Nationaal Programma voor het Landelijk Gebied (NPLG) en de andere transitie zullen voeden. In deze beleidsnota's en -visies is het belang van klimaatbestendig en waterrobuust werken onderschreven. De doorwerking in concrete plannen, verordeningen en besluiten blijft vooralsnog echter achter, zo hoor ik vanuit de praktijk, en hiervoor doe ik een beroep op uw organisatiekracht.

De vrijblijvendheid moet eraf, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van woningbouwlocaties en de aanleg van infrastructuur. In provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen wordt klimaatadaptatie wel genoemd, maar het is zaak om door te pakken en ervoor te zorgen dat dit ook in de daaruit voortvloeiende verordeningen wordt opgenomen. Zodat geborgd is dat de plannen ook echt klimaatadaptief worden uitgevoerd en daarmee wordt voorkomen dat volgende generaties de rekening krijgen. Hier ligt een grote uitdaging voor U als gezamenlijke departementen in samenwerking met de regionale overheden.

Advies maak iedere schop in de grond klimaatbestendig!

Het goede nieuws is dat er al veel bouwstenen voorhanden zijn waarmee de stap naar 'water en bodem als basis' in de uitvoering kan worden gezet. Langs de lijnen van de kerndoelen van het Deltaprogramma kom ik op de volgende concrete adviezen:

1. Waterveiligheid vraagt om ruimte.

We moeten nu ruimte reserveren voor maatregelen voor waterveiligheid in de toekomst. Het gaat om extra ruimte langs de dijken die gevrijwaard moet worden en blijven, met het oog op toekomstige versterkingen en om meer ruimte voor een veilige afvoer en waterberging in het rivierbed. Deze ruimte moet goed en op uniforme wijze geborgd worden, zodat de ruimte ook na 2050 beschikbaar blijft.

Ook is het nodig om bij ruimtelijke ontwikkelingen (nog meer) rekening te houden met de eventuele noodzaak voor extra waterberging en peilfluctuaties in grote wateren, bijvoorbeeld in het IJsselmeer en langs het Noordzeekanaal.

Staf Deltacommissaris

Datum

6 april 2022

Ons kenmerk

DC-2022/255

Concrete aanbevelingen:

- a) Houd opties voor de toekomst als meegroeien met de zeespiegelstijging en aanleg van grote waterbuffers open! Dat vraagt dat bij ruimtelijke ontwikkelingen langs verschillende grote wateren (o.a. langs de kust en de rivieren, het IJsselmeer, het Noordzeekanaal en in Rijnmond-Drechtsteden) rekening wordt gehouden met een grotere waterstandsdynamiek in de toekomst.
- b) Reserveer een strook langs het hoofdwatersysteem ten behoeve van toekomstige dijkversterking en rivierversuiming, en combineer dit met tijdelijk vergunnen van economisch en maatschappelijk landgebruik. Hierbij is maatwerk nodig.
- c) Borg de capaciteit van de grote rivieren om piekafvoeren veilig te kunnen afvoeren, nu én op de langere termijn. Accepteer geen nieuwe niet-watergebonden buitendijkse ontwikkelingen in het waterbergend en stroomvoerend gebied van grote rivieren en ruim bestaande overstromingsgevoelige objecten geleidelijk op die dit beperken.

2. Zorg voor voldoende zoetwater en bescherm strategische grondwatervoorraden

Droogte is een groeiend probleem, zowel wat betreft de schade aan natuur als de toenemende risico's op tekorten voor drinkwater, landbouw en andere gebruikers. Daarnaast kunnen uitzakkende grondwaterstanden leiden tot bodemdaling, CO₂-emissie en schade aan funderingen en panden. De recente stresstest van het Deltaprogramma Zoetwater toont aan dat de cruciale zoetwaterbuffer in het IJsselmeer bij ongewijzigd beleid te klein is om tot 2050 duurzaam te voorzien in de behoeften van natuur, landbouw en drinkwater en dat zelfs onomkeerbare bodemdaling niet kan worden voorkomen (Deltares 2021). Nationale regie met een leidende rol op rijksniveau en in samenspraak met regionale partners is vereist voor een betere ruimtelijke inrichting en voor het vaststellen van grenzen aan het gebruik van grond- en oppervlaktewater. Daarbij liggen grote synergiekansen met de stikstofopgave, de landbouwtransitie, het biodiversiteits- en natuurherstel en het landschapsbeheer.

De traditionele aanpak van het waterbeheer om via technische maatregelen het gewenste landgebruik mogelijk te maken is vastgelopen in diverse gebieden, zoals in de veengebieden en op de zandgronden. Dit vraagt om een omslag. Het landgebruik moet worden aangepast aan de waterbeschikbaarheid in plaats van andersom. De NOVI geeft een prima basis hiervoor, via de voorkeursvolgorde voor het regionaal waterbeheer, maar de implementatie lukt in de praktijk alleen in synergie met andere transitie zoals voor de natuur en de landbouw.

De samenhang van de zoetwateropgave met de transitie in het landelijk gebied is ook nodig omdat sommige opgaven randvoorwaardelijk zijn voor de oplossing. Bijvoorbeeld het remmen van de bodemdaling in het veengebied is randvoorwaardelijk voor natuurherstel op de zandgronden. Want remmen van de bodemdaling vraagt extra aanvoer van schaars zoetwater. Natuurherstel op de zandgronden vraagt reductie van stikstofdepositie én herstel van de

grondwaterstanden. Dit moet samenkomen in een gebiedsgerichte balans tussen de grondwaterwinning, ontwatering en aanvulling, ook om te voldoen aan de internationale verplichtingen voor grondwaterafhankelijke natuur. Dit vraagt een integrale aanpak met gevolgen voor landgebruik, maar ook de inzet van instrumenten zoals onttrekkingsverboden rondom kwetsbare en waardevolle natuurgebieden.

Staf Deltacommissaris

Datum

6 april 2022

Ons kenmerk

DC-2022/255

Concrete aanbevelingen:

- a) Ik roep U met klem op om van het NLPG echt een integraal programma te maken zodat de synergie tussen transitie ook in de uitvoering gestalte krijgt! Neem naast stikstof, natuurherstel en waterkwaliteit ook doelen voor waterbeschikbaarheid hierin op. Met het Deltaprogramma Zoetwater bied ik u aan gezamenlijk te werken aan concrete en heldere doelen. Deze moeten worden belegd met instrumentarium zodat er een maatregelenpakket komt dat goed uit te werken is in de gebiedsplannen van het NLPG. Ik denk graag met U allen mee over de concrete invulling hiervan.
- b) Onderzoek, ook voor de lange termijn, de doeltreffendheid en de prikkelwerking van het financiële instrumentarium dat de verschillende overheden tot hun beschikking hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan doelheffingen op de winning van diep grondwater door industrie en drinkwaterbedrijven. De opbrengst hiervan zou kunnen worden ingezet worden voor bescherming en herstel van grondwatervoorraden.
- c) Voer regie op de regionale veenweidevisies met de ambitie om vanaf 2025 geen peilverlagingen door te voeren in veengebieden en toe te groeien naar een duurzaam grondwaterpeil dat de bodemdaling en broeikasemissie maximaal beperkt.

3. Maak steviger werk van ruimtelijke adaptatie.

Nederland gaat de komende periode flink op de schop. Hierbij is het wezenlijk dat dit klimaatbestendig en waterrobuust gebeurt. Bouwen zonder rekening te houden met 'water en bodem' kan niet meer. Net zomin als stedelijke ontwikkeling zonder rekening te houden met kwetsbare locaties voor wateroverlast en hittestress (volgend uit stresstesten en risicodialogen in het kader van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie). Ik verwijs hierbij graag naar mijn twee recente briefadviezen die gericht zijn op de woningbouw, maar ook benut kunnen worden voor andere investeringen in de ruimtelijke inrichting.

Concrete aanbevelingen:

- a. Ik verwacht veel van de nog te ontwikkelen maatlat voor klimaatadaptatie. Ik vind het belangrijk dat deze te zijner tijd goed geborgd wordt en toegepast, bijvoorbeeld bij overheidsaanbestedingen in vastgoed en infrastructuur, en voor aanvragen en verlening van bouwvergunningen. Borg zo de resultaatsdoelen voor gevolgbeperking van overstromingen, wateroverlast, droogte, hitte en voor natuurinclusief bouwen.
- b. Onderzoek, ook voor de lange termijn, de doeltreffendheid en de prikkelwerking van het financiële instrumentarium dat de verschillende overheden tot hun beschikking hebben. Denk hierbij bijvoorbeeld aan doelheffingen voor klimaatadaptatie in de gebouwde omgeving of aan een vervolg op de tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie.

Tot slot wil ik u graag een suggestie doen voor een concreet en wenkend perspectief. Ik zoek graag met U naar een locatie waar veel van de in deze brief geadresseerde problematiek samenkomt, als een nationale 'deltalocatie', waarin op grote schaal echt invulling wordt gegeven aan het begrip klimaatbestendig ontwikkelen. Geen pilot of living lab, maar een voorbeeldlocatie waarin - bovenop klimaatadaptief bouwen - ook energieneutraal, circulair en natuurinclusief ontwikkelen wordt toegepast. In dit gebied van de toekomst werken overheden samen om te ontdekken hoe uw opgaven in de fysieke leefomgeving in een krachtige combinatie kunnen worden aangepakt. Te overwegen zou zijn om in diverse landsdelen, waar het bodem- en watersysteem immers zeer verschillend kunnen zijn, ook initiatieven voor dergelijke 'deltalocaties' te ontwikkelen.

Staf Deltacommissaris

Datum

6 april 2022

Ons kenmerk

DC-2022/255

Ik vraag u, betrokken bewindslieden, dit na uw eerste 100 dagen met kracht ter hand te nemen. Vanuit de huidige samenwerking in het Deltaprogramma bieden we graag onze hulp hierbij aan. Graag licht ik u deze aanbevelingen nader toe in een gezamenlijke bijeenkomst.

Hoogachtend,



mr. drs. P.C.G. Glas
Regeringscommissaris voor het Deltaprogramma